

154. Van Dale, de letter Z (1)

1. De chi en de rho, samen XP [iks-pee], vormen het Christusmonogram. Ook in de ynglingklasse begroeten jongeren elkaar met yo! Een zeptometer, afgekort zm [zet-èm] is wel heel erg klein! Voor een zettameter met symbool Zm [zet-èm], moet de komma maar liefst eenentwintig plaatsen naar rechts, om er meters van te maken.
2. Een zaagdak (zaagtanddak) is een sheddak. Er zijn ook zaaioesters (antoniem: panoesters) en zaauien (antoniem: pootuien). De HEMA [hee-maa] is sterk in zakendoen, de Weinrebzaak herinnert u zich vast nog wel. Het droit de suite is het zaaksgevolg en de zaakvervanging is de subrogatie. De Zaanse methode (Jaarboek 2008) mag niet. Zaalvoetbal heette sinds 2002 officieel futsal.
3. Slaap zacht in je zijdezachte bedje! Een jabiroe is een zadelbekooievaar. Een zadelpunt is een maximum-minimumpunt van een zadelvlak. Een zadelvlak is een hyperbolische paraboloïde. De zaire was de munteenheid van het voormalige Zaire, de zairekoorts is de ebolakoorts. De zakat (Jaarboek 2007) is het geven van aalmoezen. De varicocele is de zakaderbreuk. Zij las in haar zakbijbeltje. De nieuwe zakelijkheid is een kunststijl. Zakjeszwammen (ascomyceten) zijn een onderafdeling van het rijk der fungi. Een zakkenroller heet ook wel escamoteur (pickpocket). Wat ben jij een dollefië zallefië (een halfzachte, een ei), zeg!
4. Het zalig nieuwjaar wensen, de nieuwjaarswens, dat duurt nog even. Moet het stro nog verstrooid worden? De acht zaligheden (hun naam eindigt op 'sel' zoals in Sterksel en dat betekent 'zaal') liggen ten zuiden van Eindhoven. Een zandbal is een paarse zee-egel. Op duintoppen vind je zanddoddengras. Fysiotherapie volgens de methode van Zander is zandergymnastiek. De zandman strooit als Klaas Vaak vaak zand in ogen van kleine kinderen.
5. De zandmol wordt ook Kaapse mol genoemd. De arrenbiezanger (r&b [èr-èn-bee], rhythm-and-blues) haalde het niet bij de Cetti's zanger. De zanggod is Apollo. Een zangtribune is een (d)oksaal. Wat staat er op het variétéprogramma? In Vlaanderen is bij het onderwijs het ZAP [zèt-aa-pee of zap] het zelfstandig academisch personeel. Je kunt zo zat zijn als een zwitser, maar ook als een Maleier. De zazous [zaa-zoes] gebruikten allemaal de streepjescode al.
6. In mais (maïs) komt zeaxanthine (zeaxanthien) voor. Die gewestelijke sul van een zebedeus wist niet dat een zeboe een bultrund is. De Zebra (Zeer Eenvoudig Binair Rekenapparaat) is een rekenmachine. Schrijver dezes heeft daar nog mee gewerkt. Een zebramangoest is een soort van gestreepte ichneumon, zebrahout is palmyrahout.
7. De zecchino is een oude gouden munt en het zechsteen is het jongste tijdvak van het perm. Een zedenkomedie is een comédie de mœurs. Een zedenpreker (zedenprediker) laakt de zedeloosheid, prijst de zedelijkheid en debiteert zedenspreuken (gnomen, apofthegmata, apofthegma's).
8. Ik wil à point gebakken vis. De zedoarwortel is de geneeskrachtige wortel van enige Indonesische kurkumasoorten. Zedrakken zijn paternosterbomen. Een zee-erwt is een soort erwt die aan zandige oevers groeit.
9. Zaadje-op is een spel. Je kunt door de rode zee gaan en door de Rode Zee varen. Je moet ter zee gaan en over zee reizen om ten slotte bij de Nederlandse rijksdelen overzee te komen.
10. Water naar de zee (in de zee, naar de Rijn) dragen is uilen naar Athene brengen. Als je recht door zee gaat, ben je rechtdoorzee en bricoleer je niet, ben je niet par bricole, niet achterbaks. Een adelborst is een zee cadet. Een moscovie is een zeeden. Een zeeduivel heet ook wel wijdmuil (hozemond, hozebek, hengelaar).

11. Met de zeef van Eratosthenes bepaal je alle priemgetallen tot aan een bepaalde grens. Het floëem is het bastweefsel van een plant. Een naumachie is een zeegevecht. Ze droeg zeehond laarsjes. Zeehondensistrum is een lokinstrument. Het had geijzeld en buitengaats was er veel zee-ijs. De zeeknob is een brilduiker, de zeekob is een stormmeeuw en de boeaja is een zeekrokodil. Wij trekken meestal aan één zeel (wij trekken één lijn), nietwaar? De Republiek en Engeland waren in de zeventiende en achttiende eeuw de belangrijkste zeemachten. De Hollandse zeemijl was vroeger vijf vijf negende kilometer.

12. Chamois is zeemleer (wasleer) – een leuke omschrijving hiervan in het cryptogram was: wiskunde – en een nereïde een zeenimf (waternimf). Als je figuurlijk om zeep gaat, kom je niet met een detergent (detergens) terug. De ruitenacht is een speelkaart en de heren acht is een roeiploeg. Je hebt ook nog de Holland acht en de Acht van Chaam. De heer der schepping is een echte man. Een zeepbaron was een weinig voorkomende oweeër in Vlaanderen. Wij chauvinisten hebben onze eigen Zeeuwse pissebed. Krijg nou het zeepokkenlazarus! Dat is een verwensing, maar dat begreep u al. Saponien (saponine) is zeepsteen.

13. Hendrik de Zeevaarder was prins van Portugal. Een zee-ui is een zeeajuin. Zeeziltte is de zilttheid van de zee. De jan-van-gent wordt gewestelijk ook wel zeezot genoemd. Het meervoud van swath is swaths.

Rein Leentfaar